

سوء مصرف و وابستگی به مواد

(اعتیاد)

مادریت پزشکی و درمان

مرجع درسی و امتحانی برای

رشته‌های گروه پزشکی، پرستاری، پیراپزشکی، روان‌شناسی،

روان‌پزشکی و علوم انسانی - اجتماعی

سرشناسه : هموطن، طهامه، ۱۳۶۱-
 عنوان و نام پدید آور : سوء مصرف و وابستگی به مواد (اعتیاد): مدیریت پیشگیری و درمان/تالیف طهامه هموطن، ابراهیم واحد، خلیل علی محمدزاده
 مشخصات نشر : تهران: فردوس، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری : ۵۰۴ ص.: جدول
 شابک : 978-964-320-567-6
 وضعیت فهرست نویسی: فیپا
 یادداشت : واژه نامه، کتابنامه، نمایه
 موضوع : سوء مصرف دارو - درمان - سوء مصرف مواد -- پیشگیری -
 موضوع : اعتیاد - پیشگیری - اعتیاد - درمان
 شناسه افزوده : واحد، ابراهیم، ۱۳۲۹ - علی محمدزاده، خلیل، ۱۳۴۵ -
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۴ س ۹ ۵۷۶ / ۵۶۴ RC
 رده بندی دیویی : ۶۱۶ / ۸۶۰۶
 شماره کتابشناسی ملی: ۴۱۴۲۰۵۶
 تاریخ دریافت : ۱۳۹۴/۱۱/۱۳
 تاریخ پاسخگویی : ۱۳۹۴/۱۱/۲۶
 کد پیوستی : ۴۱۴۱۰۱۱

انتشارات فردوس

خیابان دانشگاه - کوچه میترا - شماره ۷ - تلفن: ۶۶۴۱۸۸۳۹-۶۶۴۱۸۸۳۹

سوء مصرف و وابستگی به مواد (اعتیاد)، مدیریت پیشگیری و درمان

دکتر طهامه هموطن، دکتر ابراهیم واحد، دکتر خلیل علی محمدزاده

زیر نظر و داوری: مرکز تحقیقات سبک زندگی (دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی واحد تهران)

دارای مجوز از شورای انتشارات دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی واحد تهران

ناظر فنی چاپ: زهرا یاسینیان

چاپ اول: تهران - ۱۳۹۵

چاپ: رامین

۱۰۰۰ نسخه

همه حقوق محفوظ است.

شابک ۶-۵۶۷-۳۲۰-۹۶۴-۹۷۸-978-964-320-567-6 ISBN:

۳۸۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

مقدمه استاد دکتر سید محمود طباطبایی	۱۱
مقدمه نماینده‌ی مؤلفین	۱۵
فصل اول: اصول کلی سوء مصرف و وابستگی به مواد	۲۱
فصل دوم الکل (سوء مصرف و وابستگی)	۴۳
فصل سوم: آسنامین‌ها	۱۰۹
فصل چهارم: کافئین	۱۴۱
فصل پنجم: حشیش (تبابیس)	۱۷۱
فصل ششم: کوکائین	۱۹۵
فصل هفتم: توهم‌زاها	۲۲۵
فصل هشتم: مواد استنشاقی	۲۴۹
فصل نهم: اختلالات مرتبط با نیکوتین	۲۷۱
فصل دهم: مواد افیونی	۳۰۱
فصل یازدهم: فن‌سیکلیدین	۳۶۵
فصل دوازدهم: آرام‌بخش‌ها و خواب‌آورها	۳۸۵
فصل سیزدهم: استروئیدهای آنابولیزان	۴۱۷
فصل چهاردهم: سایر مواد مورد سوء مصرف	۴۴۱
واژه نامه	۴۷۵
نمایه	۴۸۵
منابع و مأخذ	۴۹۱
توضیح حروف و کلمات اختصاری	۴۹۷

* مقدمه استاد دکتر سید محمود طباطبائی^۱

دولت و ملت، همدلی و همزبانی

(مقام معظم رهبری)

ن و القلم و ما یسطرون

خداوند تبارک و تعالی، انسان را به علت داشتن تعقل و تفکر و در نتیجه آن قلم و کتابت، نسبت به سایر مخلوقات برتر ساخته و با داشتن این نعمت او را در انتخاب راه و روش و نحوه زندگی کردن و گذران عمر ممتاز دانسته و نهایتاً جوابگو، تا جایی که در مورد تعالی انسان می‌فرماید: الذی علم یستم برای تکامل این موجود خارق العاده که به عنوان اشرف مخلوقات معرفی گردیده در هر دو مسیر عزت و ذلت حدی قائل نشده است (از اعلا علیین تا اسفل السافلین) و رسد آدمی به جایی که بجز خدا نبیند. عامل مهم رسیدن به این دو حالت، میزان بهره‌گیری او از قدرتی خدادادی تعقل و اندیشه است.

مطلبی که مولانا به خوبی به آن اشاره کرده و می‌فرماید:

ای برادر تو همه اندیشه‌ای مابقی را استخوان ریشهای
گر بود اندیشهات گل گلشنی ور بود خاری تو همیشه گلخنی

از ابتدای خلقت بعد از پیامبران، معلمین و اساتید مخلوقات برگزیده‌ای هستند که برای رهایی بشر از نادانی و سوق او به سوی تعالی که عامل خوشبختی اوست، مأموریت یافته‌اند. شغل پربرکتی که در پیشگاه خداوند اجر فراوان دارد و پیامبر گرامی ما پاداش معلمین متعهد و خداشناس را با جمله کوتاه ولی پربرکت و نفوذ معروف خود (من

^۱ جراح عالیقدر مغز و اعصاب و چهره ماندگار پزشکی که در سوابق ارزشمند اجرایی خود، ریاست دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی و ریاست دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی واحد تهران را دارد.

علمنی حرفاً فقد سیرنی عبداً) به حد اعلاء رسانده است، لذا جا دارد اساتید بزرگوارى که با تلاش خستگی ناپذیر خود در این مسیر خداپسندانه قدم برمی دارند به خود ببالند و مطمئن باشند که خدای تبارک و تعالی براساس نص آیه شریفه ۹۷ سوره مبارکه نحل اجر دنیوی و اخروی وصف ناپذیری برای آنها معین نموده است، آنجا که می فرماید: من عمل صالحاً من ذکر او انشی و هو مومن فلنحیینه حیوة طيبة و لنجزینهم اجرهم باحسن ما کانوا یعملون

اساتید ارجمند گروه پزشکی به علت مسلح نمودن جوانان و دانشجویان محترم رده های مختلف علوم پزشکی به دانشی که ثمره نهایی آن تامین و حفظ سلامت انسان ها می باشد، قطعاً جایگاه ویژه ای دارند. شغل پربرکتی که در ادامه مشاغل انبیاء عظام با خصلت پیاپی بزرگوار اسلام می باشد، بحث سلامت آن قدر اهمیت دارد که کوچکترین خدش بر آن، زندگی روزمره را دچار مشکل می نماید بطوری که انسان برای ادای بندگی و انجام فرائض تکلیفی خود هم نیاز به سلامت دارد تا جایی که بسیاری از تکالیف دینی او درحالت ندری ستلظ می گردد.

اساتید بزرگوار و پرتلاش دانشکده علوم پزشکی آزاد اسلامی واحد تهران، سرکار خانم دکتر طهامه هموطن (hamvatan@yahoo.com)، جناب آقای دکتر ابراهیم واحد (drebrahimvahed@yahoo.com) و همچنین جناب آقای دکتر خلیل علی محمدزاده (dr_khalil_amz@yahoo/hcsm.ir) با نگاه ژرف خود، انگشت اشاره به یکی از معضلات مهم اجتماعی جامعه بنام اعتیاد گذاشته اند که مسافه انوع آن و به فرم های مختلف رو به افزایش است و به شدت سلامت مردم را تهدید می نماید، لذا واجب است دانشجویان عزیز گروه علوم پزشکی با تمام ابعاد و زوایای آن شناختن و بتوانند در جهت رفع این مشکل مهم، کمک خانواده ها و مدیریت کشور باشند.

عنوان رسا، محتوای غنی و متن شیوا و سلیس کتاب حاضر و فرم تألیف آن که به صورت شرح حال و طرح سوال و پاسخ به آنها نوشته شده، خواننده علاقمند را بیشتر ترغیب می نماید تا با مطالعه کامل آن ضمن افزودن به اطلاعات خود، آمادگی لازم برای شرکت در بسیج همگانی و علمی مبارزه با این بلای اجتماعی پیدا نماید، لذا مطالعه آن را به تمام اساتید توانا و نورچشمان عزیزم، دانشجویان کوشای دانشگاه توصیه می نمایم. امید است با مطالعه و توصیه کردن به نویسندگان محترم برای تکمیل آن زمینه هرچه پر بارتر شدن چاپ جدید آن را فراهم آورند.

اینجانب به نمایندگی از طرف اعضاء هیات رئیسه، روسای دانشکده ها، بیمارستان ها،

مدیران محترم گروه‌ها و همه اساتید، دانشجویان و کارکنان ساعی و فداکار دانشگاه، این موفقیت را به شما همکاران خوبم تبریک گفته و برای شما آینده‌ای توأم با موفقیت و شادکامی در کنار خانواده محترمتان آرزو می‌نمایم.

خدای مهربان یار و مددکار شما باشد.

با احترام

دکتر سید محمود طباطبائی

رئیس دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی واحد تهران

www.ketab.ir

مقدمه نماینده‌ی مؤلفین

۲۸ ترم است که در واحدهای مختلف گروه روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی، سوءمصرف و وابستگی به مواد (اعتیاد) را برای دانشجویان روان‌شناسی بالینی تدریس می‌کنم و نه حال است که پسیکوفارماکولوژی را به استاجرها و انترن‌های دانشگاه آزاد اسلامی (واحد پزشکی تهران) درس می‌دهم و در حال حاضر مشغول طی یک دوره‌ی دو ساله پژوهش ر پسیکوفارماکولوژی در دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی (دپارتمان فارماکولوژی) هستم. افتخار شاگردی دکتر سید علی ضیائی، استاد فارماکولوژی را دارم. همکاران ارجمندم در تألیف این کتاب نیز هر کدام کارنامه‌ای درخشان از تدریس و حضور در معارف می - اجتماعی برای شناخت و کاهش آسیب‌های اجتماعی ناشی از سوءمصرف مواد دارند.

قصد گرافه‌گویی و خودستایی در رابطه با خود و هم‌کارانم نیست ولی نتایج مثبت نظرسنجی دانشجویان و نظر مساعد رؤسای گروه‌های مختلف دانشگاهی از جمله روان‌پزشکی، روان‌شناسی و مدیریت بهداشت و درمان را انگیزه برای خود می‌دانیم. ادعایی هم به دانستن همه چیز، در مورد سوءمصرف و وابستگی به مواد نداریم که همه چیز را همگان دانند و لذا خود را نیازمند ارشاد و راهنمایی اساتید این مبحث می‌بینیم.

انگیزه‌ی نگارش این بود که سه کتابی که اینجانب قبلاً در مورد سوءمصرف و وابستگی به مواد نوشته بودم یعنی:

۱. اعتیاد به مضعف‌های مغز

۲. اعتیاد به محرک‌های مغز

۳. طب سوزنی

و کتابی که همکار عزیزم، دکتر خلیل علی‌محمدزاده در زمینه اکستازی، نگارش کرده بود برای تدریس در کلاس‌های درس کافی نمی‌دیدیم. این مجموعه می‌تواند یک کتاب

و مشاوره پس از طی دوره چند روزه‌ی ترک مواد مثل یاد دادن آن فن شناست.
- مواد یا موتور مغز را تند می‌کنند که محرک نام دارند مثل کوکائین، آمفتامین،
حشیش و

- یا موتور مغز را کند می‌کنند که تضعیف نام دارند مثل هروئین، تریاک، الکل و
آنها که دچار رخوت و سستی‌اند و یا دنبال کسب هیجان و جوش و خروشند، سراغ
محرک‌های مغزی می‌روند و آنها که اضطراب و استرس‌های فراوان دارند و طالب آرامش
و ریلکس بودن هستند سراغ تضعیف‌های مغز خواهند رفت.

در حالی که نمی‌دانند سوء مصرف و وابستگی به مواد، مشکل را حل نمی‌کند و به
اصطلاح صورت مسئله را پاک می‌کنند در حالی که اصل قضیه پابرجاست درست مثل
اینکه کسی خانه را به درستی جارو بکشد ولی آشغال‌ها را زیر فرش پنهان نماید.
و بعد آنکه زندگی در دنیا تاول و به اصطلاح سوبسیدی بنام اضطراب دارد و آرامش
در این دنیا نیست و در آرامش است زیرا اگر انسان روی خود کار کرده باشد و نفس
خویش را مورد سرزنش قرار دهد و کنترل داشته باشد برای آنچه که انجام می‌دهد، یا
می‌گوید یا می‌اندیشد، آرامش نخواهد داشت و دائماً در جنگ و تنش است که مبادا
غفلتی کرده باشد.

و اگر هم اهل محاسبه‌ی نفس نباشد و به اصطلاح "از دست دولت آزاد باشد" و هر
چه می‌خواهد بگوید و بکند و بیندیشد باز هم هواهای نفس او به آن چنان تنش و
هیجانی دچار می‌کنند که رسیدن به آن خواست‌های مادی و جسمانی، آرامش را از او
خواهد گرفت.

نقل است که غزالی هرگز در عمرش به قهقهه نخندید و در پاسخ عتباتی گفت:
"کسی که صراط در مقابل اوست و جهنم در کنارش و فرشتگانی که تمام عملکرد او را
ثبت می‌کنند در دو طرفش چه جایی برای شوق خواهد داشت؟"
و مولانا در مورد غزالی چه خوب می‌گوید که:

«غزالی عالم عالمیان بود، اما اگر او را ذره‌ای عشق بودی، چیز دیگری بودی»

آری می‌توان با چنین عشقی به جنگ ازدهای مشکلات رفت.

از	براق	این	زمرّد	هین	دفع	ازدها	کن
گر	ازدهاست	در	ره	عشق	است	چون	زمرّد

و نکته آخر آنکه، باورهای غلط و رایج بسیاری از مردم این است - که برای آنکه نرمال - تلقی بشویم باید شاد باشیم یعنی شادمانی و شوق را معادل سلامت روان تلقی می‌کنند، حال آنکه این گونه نیست بلکه، ته رنگی از غم و حزن به سلامت عقل و روان نزدیک‌تر است. و اصولاً توان عقل و خرد و دانایی، غم و در حد اعلای آن افسردگی است چرا که گفته‌اند: "سراسر جمله عالم را بگردی خردمندی نیایی شادمانه" و تاوان شعور، افسردگی است و دلیل ضمنی آن، این است که عقب‌ماندگان ذهنی، افسرده نمی‌شوند!

خرد بدان با این باور به دنبال شراب انگور نمی‌روند که مستی آن در شب شراب به صبح خمار نه ارزد، بلکه در غلیان وجد به دنبال شراب طهور می‌روند و این جز با تزکیه نفس پاک، ری روان از تیره‌گی‌ها میسر نیست.

در این مجموعه که حاصل تلاشی بیش از یک سال می‌باشد، نقش بی‌بدیل و مؤثر سرور عزیز و دوست دیرینه من، جناب آقای دکتر خلیل علی‌محمدزاده، پزشک و دکترای تخصصی مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، با داشتنی واحد تهران شمال و مدیر گروه مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم پزشکی تهران در نگارش بخش‌های مختلف کتاب انکار شدنی نیست و مساعی خانم دکتر طهامه هموطن - دکترای تخصصی سلامت روان - که با تلاش مستمر، نگارش بخش‌های دیگری از کتاب را به عهده داشته‌اند، جای بسی سپاس و تشکر دارد.

شایان ذکر است چون این دو عزیز به اتفاق بنده، رفیق کتاب بوده‌ایم از آنجا که نوشتن مقدمه را به عهده‌ی بنده گذاشته‌اند ذکر نام‌شان ضرورت یافت وگرنه در سهم مساوی هر یک از ما در این اثر جای ابهامی نیست.

افتخارمان در این مجموعه به مقدمه‌ای است که استاد دکتر سیدمحمود طباطبایی (چهره ماندگار علوم پزشکی در ایران) بر آن نگاشته‌اند و بدون اغراق در ۳۲ سالی که افتخار شاگردی این بزرگوار را دارم و در ۲۰ سالی که برادر عزیزم دکتر علی‌محمدزاده افتخار همکاری با ایشان را دارند، او را نمونه‌ای بی‌نظیر از صداقت و مهربانی و تلفیقی از علم و ایمان یافتیم و ایشان البته از چهره‌های برجسته‌ی علوم پزشکی و جراحی مشهور در شاخه‌ی مغز و اعصاب نیز به حساب می‌آیند.

در خاتمه، شرط انصاف است که از سرکار خانم‌ها، نرجس خاتون محبی و نیر زاهدی که در ویراستاری این مجموعه و مراحل تایپ و چاپ، زحمات فراوانی کشیده‌اند سپاس‌مان را ابراز کنیم.

دکتر ابراهیم واحد*

روان‌پزشک و پسیکوفارماکولوژیست

مدرس دانشکده پزشکی

www.ketab.ir

* سایر نویسندگان:

دکتر طهمانه هموطن: Ph.D. روان‌شناسی سلامت و مدرس دانشکده روان‌شناسی

دکتر خلیل علی محمدزاده: پزشک، Ph.D. مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی و عضو هیات علمی دانشگاه آزاد

اسلامی واحد تهران شمال